

הדלקת הנרות	הדלקה ביום ב'	סיו' קר"ש לשב"ק
6:53	8:23	9:02/9:43
6:53	8:22	9:01/9:42
6:14	8:06	8:51/9:28
6:30	8:03	8:52/9:29
6:23	8:04	8:52/9:29
6:13	8:05	8:52/9:29

לעיקוואד
ברוקלין
ירושלים
בני ברק
אלעד
בית שמש

רחשני לב

ליקוטי מאמרים ודברי חיוזק ואמונה מספרים הקדושים על פרשת השבוע

הצרה – החטא הוא הממית. אם נשוב בתשובה שלימה – תיפסקנה הצרות. שוב לא נצטרך עצות ותחבולות.

וכה זעק הרב: "אידישע פאלק – נועקט זיך אויף" (עם ישראל – התעוררו)...

הנה"צ רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל הרב מפונבז, הובא בחיים שיש בהם על מסכת שבת דף כב עמוד א

הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מידי דברי בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאום ה'.

מלשון הפסוק נראה, שרק כאשר הקב"ה מדבר אודות בנו – כנסת ישראל, רק אז נזכר מהם. ואיך שייך לומר כזאת לפני הקב"ה, אשר בודאי זוכר בכל רגע את עמו ישראל. ונ"ל ע"פ הכתוב (בראשית ח, כא) כי יצר לב האדם רע מנעוריו, והיינו דמשעה שנעדר לצאת ממעי אמו כבר יצה"ר נתון בו (בראשית רבה לה, ט). ועל כן כאשר באים לדון את האדם בהאי יומא על מעלליו, יש להתחשב בכך שיצר סוכן בקרבו תיכף משנעדר לצאת ממעי אמו.

וזה מאמר הכתוב, הבן יקיר לי אפרים וגו' כי מדי דברי בו – דהרי דיבור הוא לשון קשה והיינו בעת שאעמידנו למשפט, וכפי' רש"י הק' עה"כ (שמות ו, ב) 'ידבר אלוקים אל משה – דיבר אתו משפט', אזי, זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו – רמז לענין זה – שתיכף משנעדר לצאת ממעי אמו ניתן בו היצר סוכן בקרבו תמיד, וזאת יזכור הקב"ה לאדם בעת שיקראנו למשפט, ומשום כך – רחם ארחמנו נאום ה'.

הרה"ק בעל הבאר יעקב מנדבורנא זי"ע, הובא במחזור שער התפילה עמוד שפה

הודאי שמו כן תהלתו.

בשם ר"ש שאמר בשם ר' זאב מזיטומיר, הודאי שמו כן תהלתו, פי' כמו שהוא אצל אדם חזק האמונה בוודאות הש"י כך הוא תפלתו של אותו האדם, כך יכול להתפלל.

הרה"ק ר' וואלף מזיטומיר זי"ע, הובא באמרי פנחס ש ע"ד שבת ומועדים

ותמלוק אתה הוא ה' אלקינו לבדך על כל מעשיך (בנוסח התפילה לר"ה)....כי היום ההוא יום המלוכה להמליך את מלך העולם על כל העולם כמו שאומרים ותמלוק אתה הוא ה' אלקינו לבדך על כל מעשיך, זה היום תחילת מעשיך, וברא את העולם בכדי שיקרא מלך כי אין מלך בלא עם, ונברא העולם בשביל ישראל אשר המה ימליכוהו...

וזה אשר שמעתי בשם חכם אחד, על הא דאמרו חז"ל דהמלאכים שואלין להקב"ה אימתי ראש השנה, ומשיב הקב"ה אני ואתם נשאל לישראל בית דין של מטה, דקשה ולמה לא שואלין בחדשים אחרים, אך הוא, בכל חדש רואין הארת השם הנכבד כסדר הצירוף השייך לאותו החדש, מה שאין כן ביום ראש השנה הנה הצירוף הו' הוא והי"ה, וישראל על ידי מעשיהן מהפכין אותו לחסד ורחמים ומאיר כסדר כמו בניסן, על כן שואלין המלאכים אימתי ראש השנה...

הרה"ק בעל הבאר יעקב מנדבורנא זי"ע, בני יששכר מאמרי חודש תשרי מאמר ג בתו"ד

אני ראשון ואני אחרון (הפטורה לראש השנה).

פירש הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ל, אני מהווה הכל, והיייתי צריך להיות אצלכם ראשית כל, ולבסוף ואני אחרון?!

הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, עירון קדישין חלק א עמוד שז

אמר הקב"ה כשם שעמדת לפני ביום זה בדין לצאת בדימוס כן עתידין בניך לעמוד לפני בדין ביום זה ויוצאין בדימוס (ויקרא רבה כט, א).

יש לפרש הלא אדם יציר כפיו של הקב"ה והיו לו כל העולם לפניו לצרכו ונצטווה רק על מצוה אחת ועבר עליה, כמה גדול חטאו, ואף על פי כן יצא בדימוס. מכל שכן אנהנו מוטבעים מאוד בטבע היצר והתאווה ולנו תרי"ג מצוות ותאבדים לכל דבר וחסר לנו, מכשיכ שנצא בדימוס לטובה לכן ה' אדם סימן לבניו במה שיצא בדימוס.

הרה"ק ר' שמעון סופר זי"ע בעל ההתעוררות תשובה אבדק"ק ערלוי, שיר מעון

זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים. וכתוב לחיים טובים וכו'.

...ונלענ"ד ששמעתי ממורי (האר"ז ז"ל), שבראשונה אמרנו זכרנו לחיים, ולא אמר טובים, ועתה אנו אומרים וכתוב לחיים טובים, כי היא כדרך הכותב, ששואל תחלה מעט, ואח"כ מוסיף לשאול...

פרי עץ חיים שער תפילות ראש השנה פרק ז, בתו"ד עיי"ש לעוד ביאור עפי' הסוד

קיום מצוות עשה של ושב עתה ה' אלוך בך בשמיעת תקיעת שופר.

...ונבוא אל המכוון בעזה"י, כשתוקעין בר"ה התקיעה עיקרית לעורר תשובה וגנוחי גנח על עונותינו על הצר הצורר הוא שאור שבעיסה ושיעבוד מלכיות, אמנם התוקע תוקע והשומע שומע לעורר – אם שמעו ונתעוררו הרי קיימו מצוות עשה של ושב עתה ה' אלוך בך, ואז ראוי לשמוע לשמוח לתקוע תקיעת שני' של שמחת מצוה ובוים שמחתכם ובמועדיכם כנ"ל...

הרה"ק מרן החתם סופר זי"ע, דרשות חת"ס ראש השנה דף ז עמוד א בתו"ד

ויכון בחסד כסאך ותשב עליו באמת.

כי כשהקדוש ברוך הוא דן את עולמו בחסד אזי יש קיום. והוא באמת, כי אמת הוא דבר הקיום, אבל חס ושלוש כשהקדוש ברוך הוא דן כו' אז הצדיקים שבדור יש להם כח לבטל. והוא מי מושל בי צדיק (מועד קטן טז עמוד ב) ונמצא כביכול אינו מתקיים כו', אבל כשהקדוש ברוך הוא דן את עולמו בחסד אז יש לו קיום ואין מי שיבטל. והוא ויכון בחסד כסאך ותשב עליו באמת, כיון שכוון בחסד כסאך אז הוא באמת.

הרה"ק רבי לוי יצחק בן שרה סאשע מבארדיטשוב זי"ע, קדושת לוי

תקיעת שופר בר"ה... רמז יש בו כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה (רמב"ם יד החזקה הלכות תשובה פרק ג הלכה ד).

...משל לבית שפרצה בו דליקה, ובפנים נמצא אדם ישן על מיטתו. הבית עולה בלהבות, ובחורף עומדים אנשים ומתווכחים כיצד להציל את האיש. ניסו להוציאו על מיטתו, אך המיטה רחבה יותר מפתח הבית. הביאו גרזנים וקרדומות, והחלו לשבור את מוזות הפתח כדי להרחיבו.

היה שם פיקח אחד שנועק וקרא בקול רעש גדול: שוטים שכמותכם! מדוע תבזבוז זמן יקר? הרי עד שתסיימו מלאכתכם, ספק אם יהיה את מי להציל! העירו את האיש – ויקום על רגליו ויצא מן הבית וימלט מן הסכנה!

סיים הרב מפונבז את נאומו: גם אנו, רבותי, נדמינו לאותם אנשים. זה כמה ימים שאנו יושבים ודנים, ומחפשים דרכים כיצד ניתן להציל את עם ישראל מצרותיו ומצוקותיו. אחי ורעי! הקרקע בוערת מתחתינו. עלינו לטפל במקור

פסקי הלכות

מהלכות ליל שני של ראש השנה שחל במוצאי שבת

א. איסור עשיית מלאכה בליל ב' של ר"ה שחל במוצ"ש קודם תפילת ערבית או קודם אמירת המבדיל: אסור לעשות מלאכה בליל ב' דר"ה שחל במוצ"ש קודם אמירת ותודיענו בתפילת ערבית ואם רוצה לעשות מלאכה לצורך אוכל נפש קודם התפילה או ששכח לומר ותודיענו צריך לומר ברוך המבדיל בין קודש לקודש בלא שם ומלכות ולאחר מכן מותר לו לעשות מלאכה [אבל אסור לטעום כלום עד שיעשה הבדלה על הכוס] ויש ללמוד את הנשים שאינן מבדילין בתפילה שיאמרו קודם עשיית מלאכה במוצ"ש ברוך המבדיל בין קודש לקודש (שו"ע ורמ"א סי' רצ"ט סי' ומושנ"ב סק"ז).

ב. שכח לומר ותודיענו בתפילת ערבית בליל ב' דר"ה שחל במוצ"ש: בתפילת ערבית בליל ב' דר"ה (שחל במוצ"ש) אומרים ותודיענו בברכה רביעית לאחר אתה בחרתנו, שכח לאמרו אי"צ לחזור ולהתפלל כיון שעתידי לומר הבדלה על כוס הקידוש של יקנה"ז (משנ"ב סי' תצ"א סק"ד ובה"ל סי' רצ"ד ד"ה ואם טעה בשם פמ"ג) שכח לומר ותודיענו וזכר לאחר שהתחיל לומר ותתן לנו ה' אלוהינו ועדיין לא סיים הברכה יכול לחזור ותודיענו אלא שדעת המטה אפרים (סי' תקצ"ט סי' ז) שאינו צריך להחמיר על עצמו לחזור ותודיענו (כדי שלא להפסיד אמירת השם) כיון שעתידי להבדיל על הכוס של יקנה"ז (שבה"ל ח"א סי' כ"ג אות ב').

ג. שכח לומר ותודיענו בליל ב' של ר"ה שחל במוצ"ש ואכל קודם קידוש של יקנה"ז או שלא אמר ברכת הבדלה בקידוש: שכח לומר ותודיענו בערבית ושכח ואכל קודם קידוש של יקנה"ז צריך לחזור ולהתפלל תפילת ערבית ולומר ותודיענו (בה"ל סי' רצ"ד ד"ה ואם טעה מופמ"ג) וכן אם שכח לומר ותודיענו בתפילה וגם שכח להבדיל בעת הקידוש וזכר לאחר ששתה היין של קידוש צריך לחזור ולהתפלל תפילת ערבית שכיון ששתה לפני הבדלה וגם שכח להבדיל בתפילה קנסוהו חז"ל שצריך להתפלל שוב פעם תפילת ערבית (שבה"ל ח"א סי' ע"ז, ועי' בברורי הלכות הכא).

ד. טעה בקידוש של יקנה"ז וסיים בחתימה המבדיל בין קודש לחול: טעה בקידוש בליל ב' דר"ה וסיים בחתימה המבדיל בין קודש לחול במקום המבדיל בין קודש לקודש לא יצא וצריך לחזור ולברך (שבה"ל ח"א סי' ק"ח דה"ל מושנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות ועי"ש שנשאר בצ"ע אם ברכת ההבדלה נחשבת באופ"ז כהפסק בין ברכת בפה"ג לשתיה וצריך לחזור ולברך שוב בפה"ג).

ה. שכח ולא אמר ברכת הבדלה בקידוש בליל שני של ר"ה שחל במוצ"ש: בקידוש בליל ב' דר"ה שחל במוצ"ש אומר יקנה"ז, שכח להבדיל בעת הקידוש יבדיל מיד כשזכר, אם נזכר לאחר קידוש קודם הסעודה או בתוך הסעודה יבדיל על הכוס אי"צ לברך בפה"ג ואם נזכר לאחר הסעודה יברך בפה"ג קודם ברכת הבדלה (עי' שו"ע סי' תע"ג סי' ומושנ"ב סק"ה).

ו. ברכת בורא מאורי האש: יש נוהגים לברך ברכת בורא מאורי האש על נרות יו"ט שע"ג השולחן מבלי לקרנם זה לזה ומבלי להסתכל בצפרניים (כן נהג מורן זצ"ל, וגם לא הדליקו נר קטן של אבוקה במיוחד לשם כך, ואמר שמעיקר הדין אין חשש מכבה בהפרדת הנרות זה מזה וכ"כ להלכה בשבה"ל ח"א סי' קכ"ח בהערות לס"י תק"ב סי' ב ד"ה יו"ט, ומ"מ לעצמו החמיר וברך על נר בלא אבוקה דמעיקר הדין יכולים לברך עליו דאבוקה הוא רק מצווה מן המובחר).

ביורי הלכות

שכח לומר ותודיענו בליל שני של ראש השנה שחל במוצאי שבת וגם שכח להבדיל בקידוש היום

בזו ובזו והלא להבדיל יש לו שהות אפילו אחר ג' ימים אחר השבת, ונ"ל לפרש כגון שאכל או עשה מלאכה קודם שהבדיל על הכוס, ויש מפרשים ביו"ט שחל להיות במוצאי שבת ולא אמר ותודיענו בתפילה ועל הכוס אמר קידוש ולא אמר הבדלה ויתירין זה שייך למה שאמרתי דמאי נפק"מ אם לא אמר הבדלה עם הקידוש עדיין הוא יכול להבדיל אלא משום ששתה עכ"ל, וצריך ביאור מהו החילוק בין ב' התיצוצים הרי בב' האופנים מייירי שטעם קודם הבדלה ומאי נפק"מ אם היתה טעימת רשות או טעימת מצווה ועכ"ל דלפי הראשון בתוס' הרא"ש אי"צ לחזור ולהתפלל כששתה מיין של קידוש כיון דהוה שתיה של מצווה.

אלא שבשו"ת שבה"ל ח"א סי' ע"ז כ' מרן זצ"ל דא"ל נכון משום שהקנס אינו מפני עצם השתייה אלא מפני שכחת ההבדלה ב' פעמים ואין תיקון מצווה אחת יכולה לכסות גרעון ביטול מצווה אחרת ולכן כיון ששתה את כוס הקידוש בלא לומר עליו ברכת הבדלה אף ששתיית היין של קידוש היא שתייה של מצווה מ"מ למעשה שכח ושתה לפני הבדלה וכיון שגם בתפילה שכח ולא אמר ותודיענו צריך לחזור ולהתפלל, [וכ"ש לטעם השו"ע הרב שהטעם שצריך לחזור ולהתפלל הוא משום שאינו יכול לצאת בהבדלה על הכוס לבדה משום שאינה כהונן ולא משום קנסא בודאי אין סברא לחלק בין טעימה של מצווה לטעימה של רשות], ואין ראיה לחלק מדברי התוס' הרא"ש בפ' הראשון דהדבר פשוט דגם לפי הראשון אין חילוק בין טעימה של רשות לטעימה של מצווה ומה שהביא התוס' הרא"ש את ה"מ הוא כדי לחזק את פירושו הראשון דטעה בזו ובזו היינו ששכח להבדיל בתפילה וגם אכל קודם הבדלה על הכוס שאין כל זכר בגמ' דמייירי בטעם קודם הבדלה ולכן הביא את ה"מ שמפרשים דאייירי ביו"ט שחל במוצ"ש וטעה בזו ובזו היינו שטעה ולא אמר ותודיענו וגם טעה ולא הזכיר הבדלה בקידוש של יו"ט והיינו משום ששתה את היין מקודם שזכר דבלא"ה הרי עדיין יכול לומר ברכת הבדלה ולפי' זה מבואר בגמ' דהטעות הוא במה שטעם קודם הבדלה ובזה מחזק הפי' הראשון של התוס' הרא"ש שהוא פירושם של הרשב"א הרא"ש ורבינו יונה שטעה בזו ובזו היינו שאכל קודם הבדלה וגם שכח לומר הבדלה בחונן הדעת.

וע"כ להלכה למעשה כששכח לומר ותודיענו בתפילת ערבית של ליל ב' דר"ה שחל במוצ"ש וגם שכח להבדיל בקידוש וזכר לאחר ששתה את היין של קידוש עליו לחזור ולהתפלל תפילת ערבית של יו"ט ולומר ותודיענו.

שכח לומר ותודיענו בליל שני של ראש השנה שחל במוצאי שבת וגם שכח להבדיל בקידוש בליל ב' דר"ה שחל להיות במוצ"ש וגם בשעה שקידש על היין שכח לומר ברכת הבדלה וזכר לאחר ששתה את היין של קידוש, האם צריך לחזור ולהתפלל תפילת ערבית של יו"ט?

תשובה: כ' המחבר בשו"ע סי' רצ"ט ס"א, אומרים הבדלה בחונן הדעת ואם טעה ולא הבדיל משלים תפלתו ואינו חוזר מפני שצריך להבדיל על הכוס, ואם טעם קודם שהבדיל על הכוס צריך לחזור ולהבדיל בתפילה, מקור דבריו הם מגמ' בברכות לג. טעה ולא הזכיר הבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שאומרה על הכוס, ובסוף העמוד שם אי' בעא מיניה רב חסדא מרב ששת טעה בזו ובזו מהו, אמר ליה טעה בזו ובזו חוזר לראש, ופרש"י (ד"ה חוזר לראש) לתפילה ולכוס, ופירשו הרשב"א (ד"ה טעה בזו ובזו) הרא"ש (סי' י"ד) ורבינו יונה (כג: ד"ה טעה) דטעה בזו ובזו היינו שטעה ולא הזכיר הבדלה בחונן הדעת וגם טעה ואכל קודם שהבדיל (וברשב"א כ' דה"ה אם טעה ועשה מלאכה קודם שהבדיל וכ"כ בשו"ע הרב שם ס"ג, אבל בבה"ל ד"ה ואם טעם כ' דלמעשה אין לחזור ולהתפלל בעשה מלאכה עי"ש טעמו), ופי' רבינו יונה שטעם הדבר הוא שכיון שטעה בשניהם שלא הזכיר הבדלה בתפילה וגם אכל קודם הבדלה קנסין ליה שצריך לחזור ולהתפלל, [ובשו"ע הרב ס"ג פירש דהטעם שצריך לחזור ולהתפלל הוא משום שאינו יוצא בהבדלה שעל הכוס לבדה הואיל ואינה כהונן שטעם קודם לה, וגם ברשב"א הנ"ל נראה שאין הטעם משום קנסא עי"ש], ובבה"ל (שם ד"ה ואם טעה) הביא מהפמ"ג (אי"א שם סק"ג) דה"ה ביו"ט שחל במוצ"ש שאם שכח ולא אמר ותודיענו אינו חוזר מפני שמוזכר אחר כך הבדלה על הכוס של קידוש אבל אם טעם אז אחר התפילה קודם שאמר הקידוש של יקנה"ז ג"כ צריך לחזור לראש התפילה כמו במוצ"ש דכי משום שאכל גם קודם קידוש ירויה שלא יצטרך לחזור ולהתפלל.

ולפי"ז בנדו"ד כיון ששכח לומר ותודיענו וגם שכח להבדיל ושתה מכוס הקידוש קודם הבדלה צריך לחזור ולהתפלל ולהבדיל על הכוס, אמנם מאידך גיסא אולי יש צד לחלק ולומר דנדו"ד שאני שהרי מבואר ברבינו יונה שהטעם שצריך לחזור ולהתפלל הוא משום קנסא ודבר זה שייך בטעימה של רשות דבהא שייך לומר שקנסוהו לחזור ולהתפלל משא"כ בנדו"ד ששתיית היין של קידוש היא שתייה של מצווה י"ל דלא קנסוהו חז"ל באופ"ז לחזור ולהתפלל, וכן נראה מדברי התוס' הרא"ש (שם לג. ד"ה טעה בזו ובזו מאי, בשבה"ל שם כ' כן בשם הרשב"א נראה שהוא ט"ס שברשב"א לפנינו אינו בנמצא) שכל ז"ל, תימה לי מאי

הילולא דצדיקא

נלכ"ע
א' תשרי
תר"מ

הרה"ק
רבי מאיר לייבוש זי"ע
המלבי"ם

אלה תולדות

רבינו 'הרב הגאון האמיתי, המפורסם בכל קצו תבל, כליל החכמה והמדעים', (נוסח שער ספר המלבי"ם עה"ת), ועליו העיד מרן הגה"ק החת"ם סופר זי"ע בהסכמתו לספרו 'אוצרות החיים' על שו"ע א"ח' וז"ל, 'ראיתי עדות גדולי ישראל אשר מפליגים מאוד בשבח, נכנסתי עמו בדברי תורה בענינים שונים, ובפרט בחיבורו על שו"ע א"ח כח"י, וראיתי כי עדותם נאמנו מאוד, ולא נפל דבר אחד מכל דבריהם הטוב...', הרה"ק ר' מאיר לייבוש בן הרה"צ יחיאל מיכל זצ"ל הנקרא בפי כל ע"ש ספרו 'המלבי"ם' נולד לאביו החריף ומופלג בתורה, מוה"ר יחיאל מיכל ווייסער זצ"ל [ועל שמו נקרא הבן בשם מלבי"ם, שהוא ע"ש ווייסער]. ועוד שהוא ר"ת של שמו הק', מאיר לייבוש בן יחיאל מיכל] ולאמו הצדקנית מרת סימציא, ביום י"ט לחודש אדר שנת תקס"ט, בעיר וואלוטשיסק אשר על הגבול בין פולין לעסטרייך [אוסטריה]. ומיד הכירו בו כולם כי עדין לגדולות, כי ניחן בכשרונות נדירים מגיל הרך ביותר, ומיד גמלו אביו אומן לחנכו לדברי תורה. אמנם לא זכה אביו לראות בפרי עמלו, וכשהיה עוד שש שנים נתקף אביו במחלה קשה, ונפטר בדמי ימיו.

אבל אמו לא אמרה נואש, וגמלה בלבה לחנכו במסירות לתורה ועבודה בלי שום פשרות, וכפי שהעיד המלבי"ם בהקדמת ספרו 'אוצרות החיים' על שו"ע א"ח, ומיד נשאה בזיו"ש להרה"ג יהודה לייב אב"ד וואלוטשיסק זצ"ל, אשר פרס על היתום מאיר לייבוש כנפי חמלה, ושקד לטפח כשרונותיו ולעשותו כלי מלא מחזיק ברכה. ושכר לו מלמד מומחה להחכימו ביתר שאת בתורה הק', את הרה"ק ר' משה הלוי הורוויץ זצ"ל בעל 'עמק השיידים' להדריכו בנתיבות התורה כיד ה' הטובה עליו.

ואכן גדל הילד ויצא אל אחיו המלמדים אשר בעיר, ומיד הכירו בו כעילוי הצעיר שנוצר לגדולות, אמנם עיקר קנייתו בתורה השכיל לקנות בהתמדתו הגדולה, עד שזכה שנעשו שתי כליותיו כשני רבנים המשכלים אותו בחכמת התורה, וכך זכה לצלול במים עמוקים של הלכה ולחדש פלפולים וביאורים כאחד מן גדולי החבורה.

גדלותו בתורה

בגיל י"ד שנה לקחוהו חד מעשירי עירו חתן לבתו, אבל לא זכה אותו עשיר הרבה זמן להכניס גדול זה בצל קורתו להרבה זמן, והוצרך לגרשה, ובשל כך הוצרך המלבי"ם לעזוב את אביו חורגו ומלמדו המובהק בעיר וואלוטשיסק והתחיל לנדוד ממקום למקום עד שהגיע לווארשא הברירה, ומיד נכנס לשיבתו הרמה של הגאון המהרא"ל צינץ זצ"ל. ומשם התחיל לנדוד עד שהגיע לזידיטשוב להרה"ק שר בית הזהרה, איש קדוש גאון צבאות ישראל, מוה"ר צבי זצ"ל מזידיטשוב (לשון ההקדמה שם), שמיד תהה על קנקנו והכניסו ללימוד תורת הנסתר על אף גילו הצעיר, והסתגר המלבי"ם אז משך שנה ומחצה ולמד חכמה זו מאין הפוגות, עד שסיים עפ"י הדרכות רבו הספרים 'עץ חיים' 'ופרי עץ חיים' מכתבי האריז"ל, וזכה אז כשהיה רק בן י"ו שנה

ומחצה להוציא ספרו 'מגילת סתרים' בתורת הנסתר.

וכך עלה ונתגדל בחכמת התורה, עד שבשנת 'חובר חברים מחוכם' (תק"ץ) התחיל לכתוב את ספרו הגדול על שו"ע א"ח 'אוצרות החיים' המעטר את גוף דברי השו"ע והרמ"א בהשלמות חידושי דינים מתוך ספרי ראשונים ואחרונים, ומציין מקורות לכל דין ומנהג מש"ס ומפרשים, ואף מתורת הח"ן, עם שמפלפל בארוכה בנושאים מיוחדים ע"פ דרך החקירה והשקלא וטריא לחדור בעומק המושג ולאסוקי הלכתא מגו שמעתא. המעיין בספר, שסגנונו מתובל בטעם זקנים, יתקשה להאמין שמחברו הוא רק בן כ"א שנה.

ועל אף כתיבת ספרו הגדול, לא הרפה עצמו מלעסוק באותו זמן בשאר חיבורים, וכפי שכתב שם בעצמו (בהקדמתו), והמה, חידושי ש"ס, חיבור על הרמב"ם הלכות קדשים ודיני טומאה וטהרה, שו"ת שהחליף עם גאוני הדור, דרושים שהשמיע במקהלות ישראל, חידושים בקבלה, פירוש על הספר הפילוסופי הידוע 'בחינת עולם' להרב הברדשי בן דורו של הרשב"א, ספר המלבי"ם על חמשה חומשי תורה, ועוד 'כמה חיבורים קטנים ביתר חכמות' (דקדוק וכי"ב). אבל משפט הבכורה להוציא לאור עולם נתן לספרו 'אוצרות החיים', כיון 'היותו לענין דינא ולתועלת הרבים'.

וכך כתב הגאון את ספרו (עד סימן לא בא"ח) משך קרוב לה' שנים, מיד החל לנדוד ממקום למקום לקבל הסכמותיהם של גדולי ישראל על ספרו, וכך נסע לארצה ולרחבה של חבל אירופה, וביקר אז במדינות פולין, דייטשלאנד (אשכנז), אונגארן (הונגריה), איטליה, פראנקרייך (צרפת), הולנד, ועוד. ואכן קיבל הסכמותיהם של גאוני עולם, ה"ה הרה"ק מרן החת"ם סופר זצ"ל, הרה"ק ר' בנימין וואלף בעל שערי תורה זצ"ל, הרה"ק ר' נחום טריבעטש בעל הקובץ מניקלשבורג זצ"ל, הרה"ק שמואל בערנשטיין מאמסטערדאם זצ"ל, ועוד גדולי ישראל, ואף הרה"ק ר' עקיבא אייגר שלא היה נמנה כלל בין הכותבים הסכמות על ספרי מחברי זמנו, הריץ אליו מכתב ידידות על חידושי תורה עפ"י מה שכתב בספרו.

ואכן כשהשלים מסעותיו להסכמות, נסע לעיר ברעסלאו אשר באשכנז להדפיס ספרו, ושם מצא את מבוקשו ה"ה הרה"ק ר' שלמה זלמן טיקטין זצ"ל שהיה מגדולי הלוחמים נגד המשכילים, ונקשרה נפשו בנפשו, ואכן דאג לכל מחסורו ואירח אותו בצל קורתו, והציע בו נכבדות בת עשרים מעירו, ואף דיבר על לבו שיאות לקחת כסא רבנות כדי שיוכל לישב באהלה של תורה במקום קבוע, ולא יצטרך עוד לנדודו ממקום למקום.

לוחם מלחמות ה'

חשב המלבי"ם לישב בשלווה באהלה של תורה, מיד קפץ עליו רוגזו של המשכילים, ואכן אז הגיע לעיר ברעסלאו אחד מראשי ה"מתקנים" הרעפורמים, ה"ה אברהם גייגר הנודע לשמצה ימ"ש, שביקש להצטרף כחבר לב"ב העיר, ומצא לו תומכים מבין תקיפי העיר ופורקי העול. ומשנתקל בסירובו המוחלט של הגרש"ז זצ"ל שידע בתעותו, פשטו יד התקיפים להעביר את

מרא דאתרא מכסא הרבנות וקיבלו הורמנא מטעם הרשות להדחה זו. מיד יצא המלבי"ם מגדורו, אברך שעוד לא מלאו לו שלושים שנה, והתחיל להקהיל אסופות בבתי מדרשות שבעיר, ונשא לפני הציבור דרשות מלהיבות לכל ילכו בעצת חטאים, וכשהוא מזרח ליראי ה' לצאת למלחמת מצוה כנגד הרפורמים ולהגן על כבוד רבם. הוא הצביע בדבריו על המזימות החבויות של ה"מתקנים" החדשנים, ועל הסכנה האורבת מהם להמשך היהדות, במיוחד כשמדובר באיש צבוע כדוגמת גייגר העושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס. דרשות המלבי"ם גרמו אז לתסיסה בין יהודי הקהילה, שלומי אמונים שפנו לעזרת אישים ידועי שם וע"פ פניית הרה"ק ר' שלמה אייגר זצ"ל מפחנא אל הקיסר הפרוסי וילהלם ניתן צו מלכותי להשיב את הגרש"ז טיקטין על כנו. הקהילה בברסלאו התפלגה מאז לשתיים שומרי תורה לחוד ורעפורמים לחוד.

ויהי כי פשתה המספחת של הרעפורמים, מיד אז רבינו המלבי"ם חיל ויצא ללחום מלחמות ה' בעוז ותעצומות, ומיד הפסיק מלכתוב את ספרו הגדול 'אוצרות החיים', והתחיל לכתוב את ספרו 'פירוש המלבי"ם על כ"ד ספרי תנ"ך, כדי ללמד את העם בינה', ולפענח נעלמות תורת ה' לנביאי הק', כי הרעפורמים התחילו ללמד עקלקלות בסילוף דברי הנביאים, וביותר בפירוש חילוקי הלשונות, והכל כדי ללחום מלחמות ה' בגלוי.

ויהי אז היו רבים וטובים שתחילו לחשוך בהמלבי"ם כי גם הוא נגרר אחריהם, בהיות עסקו בהגיון ובדקדוק. פעם אחת באו לפניו איזה אנשים מכת המשכילים בחשבם שגם הוא שייך לכת שלהם, אך רבינו מיד בראות לבושים שהוא כלבוש העכ"ם ומגולחי זקן, הבין מיד מי הם לפניו, שאלם מה מבוקשם ממנו. אמרו לו, כי ברצונם לדבר עמו בדברי מחקר לשון עברי. אמר להם בחכמתו, כי מתחילה אני רוצה לדעת עם מי יש הכבוד לדבר כעת, ומהו מדריגת חכמתם טיבם ומהותם. השיבו לו, שהם מכת המשכילים. אמר להם, אי"כ מהו פירוש משכילים. ולא ידעו לענות לו דבר ברור, עד שאמרו שנראה פירושו "קענערס" [יכולים]. אז פנה עליהם בחזקה ואמר להם, עתה אמרתם נכונה, אתם יכולים להשחית הפיאות והזקן ולעבור על כל עבירות שבתורה בשאט נפש, וגירש אותם מביתו בבושת פנים.

אשכנתיה דרבי

בסוף ימיו חלה רבינו מאוד, והוצרך לדרוש ברופאים, ונסע לקיעו בירת אוקריינע ודרש ברופאים שם ואכן נתנו לו רפואות למחלתו עד ששב קצת לאיתנו, ורצה לנסוע לעיר קרעמטשינג שבחרו בו לשמש ברבנות בעירם, ומאוד רצה רבינו להגיע לשם להיות עמם בימי חודש תשרי, אולם מחלתו חזרה בו ונתגברה מאוד עד שלא איפשר לו לנסוע, ומצבו החמיר מיום ליום ולא הואילו הרופאים להציל את חייו, ואכן ביום א' דראש השנה שנת ה' אלפים תר"מ בבוקר שקע שמשו של רבינו ונשמתו הטהורה עלתה השמימה, זקן בן שבעים שנה ושבע ימים בריבוי כבוד שמים בעולם. זי"ע וכו"א.

א תשרי - ספר חפץ חיים - הלכות אסורי לשון הרע - הקדמה

בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר הִבְדִּילָנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ תוֹרַת וְהַכְנִיסָנוּ לְאַרְץ הַקֹּדֶשׁ, כְּדִי שְׂנוּזָה לָקִים כָּל מִצְוָתוֹ. וְכָל בּוֹנֵתוֹ הוּא רַק לְטוֹבָתָנוּ, כְּדִי שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִהְיֶה קְדוֹשִׁים אֵלָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בַּמִּדְבָּר ט"ו מ'), "לִמְעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים לֹאֲלֹהֵיכֶם", וְיִהְיֶה בִּיכָלְתָּנוּ לִקְבֹּל אֶת הַשְׁפַּעַת טוֹבוֹ וְרֵב חֲסִדוֹ פְּעוֹלָם הַזֶּה, וּבְעוֹלָם הַבָּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים י"ב י"א), "מִה ה' אֱלֹהֶיךָ שׂוֹאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם וְגו' לְשַׁמֵּר אֶת מִצְוֹת ה' וְאֵת חֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ". (וְעַיֵּן שָׁם בַּפָּרֹשׁ הַרְמָזִי דְהָאֵי "לְטוֹב לָךְ" אֲתַחֲלֵת הַפְּסוּק ד' מִה ה' אֱלֹהֶיךָ שׂוֹאֵל מֵעַמְּךָ קָאֵי).

וְלֹא דִי בָּזָה, שֶׁנָּתַן לָנוּ אֶת כָּלִי הַמַּדְתּוֹ, אֵף גַּם צָוָה אוֹתָנוּ שֶׁלֹּא נַעֲבֹזְנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי ד' ב'), "כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תוֹרַתִי אֶל תַּעֲזוּבוּ", וְלֹא כַּמְדַת בִּשְׂרָר, שֶׁאִם יִתֵּן לְחַבְרוֹ מַתָּנָה טוֹבָה, וְחִבְרוֹ אֵינוֹ מַתְנֶהג בָּהּ בְּשׂוֹרָה וְאֵינָה חֲבִיבָה בְּעֵינָיו, הוּא חוֹמֵד וּמַצְפֶּה, מִתִּי יִפְקִידָה חִבְרוֹ מִכָּל וְכָל וְהוּא יַחֲזֹר וְיִזְכֶּה בָּהּ. אֲבָל לֹא כֵן חֵלֶק אֱלֹהֵינוּ, כִּי הֵקִים לָנוּ בְּכָל דּוֹר וְדוֹר בִּימֵי בֵּית רֵאשֹׁן נְבִיאִים לְהַחֲזִירָנוּ לְמוֹטָב, וְאֵף בִּימֵי בֵּית שְׁנִי, שִׁירָד מִצַּב הַיִּשְׂרָאֵלִי, בְּעֻנּוּתֵינוּ הָרַבִּים, מִקְדָּשָׁתוֹ הָרֵאשֹׁנָה, וְחֲסָרוֹ לָהֶם חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁהָיוּ לָהֶם בְּבֵית רֵאשֹׁן (וַיֹּאמֶר כ"א ע"ב), עִם כָּל זֶה בְּהִיוּתָנוּ עַל אֲדָמָתָנוּ הָיָה לָנוּ בֵּית הַבְּחִירָה, הֵינֵינוּ יְכוּלִּים לָקִים כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, וּבָזָה הֵינֵינוּ יְכוּלִּים לְהַשְׁלִים כָּל חֻלְקֵי הַנֶּפֶשׁ הַנִּמְצָאִים בָּנוּ, כִּי בִנְפֶשׁ יֵשׁ גַּם בֶּן רֶמ"ח אֵיבָרִים וְשֶׁשׁ"ה גִּידִים רוֹחֲנִיִּים, וְעַיֵּן בְּשַׁעֲרֵי קִדְשָׁה לְמוֹרָנוּ הָרַב חַיִּים וִיטָאֵל פֶּרֶק א'.

מקדש מעט

ואיכור שיחה
בשעת התפילה

בעניני חשיבות
עניית אמן

היום יעמיד במשפט!

ישנו מושל מפורסם, מעשה במלך שעבר עם כרכרתו וסוסיו ברחובה של עיר, והלך ילד וזרק אבן על מרכבת המלך. מייד עצרו אותו שוטרי העיר והעמידוהו למשפט וגזרו דינו למיתה מטעם מורד במלכות. הכזאת ייעשה? לזרוק אבן על מרכבת המלך?

לפני הוצאתו למיתה, בא אחד וטען ואמר: במו אזני שמעתי ובמו עיני ראיתי היאך שכשהכריזו וצעקו כולם **יחי המלך**, גם הילד הזה הריע עם כולם והשיב בקול רם **יחי המלך**! אם כן, למה זה זרק את האבן על מרכבת המלך? על כרחך שמעשה נערות ושטות עשה ולא ידע מה הוא עושה בזרקו את האבן.

בדקו וראו שנכון הדבר, ופסטר את הילד ושלחוהו לנפשו.

כן הנמשל איתנו: כשאנו צועקים ואומרים יחי המלך - שזה אמן יהא שמייה רבה מברך וכו'. כשמכתירים את המלך - כשאומרים שיהא שמו גדול וקדוש בעולם (יתגדל ויתקדש שמייה רבה), ואנו שומעים ועונים אמן. הרי זה מוכיח שבאמת אנו נתנינו הנאמנים של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, וכל מה שנשאלנו במשך השנה, הרי זה הוכחה שזה היה מעשה שטות (כדברי האוה"ח הק' בפ' ויקרא שקרבן מביאים בהמה על מנת שיכפר על מעשה שהיינו בבחינת בהמה). מה שאין כן אם נדבר חלילה באמצע הכתרת הקב"ה - באמצע אמירת קדיש, איזהו לימוד זכות אנו יכולים לנצל ולהשתמש בה....

קבלה לא לדבר בשעת קדיש, ולענות אמן, ואיש"ר בכונה ובקול, הרי אנו מוכיחים שאנו מכתירים את המלך! נקבל עלינו עכשיו גם לשנה טובה ומתוקה לנו וגם לעיקר התפילה ברה" - הכתרת הקב"ה עלינו ועל כל העולם כולו.

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת

היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים. וצונו הוראה הבורא ב"ה וב"ש בתורתו הקדושה לתקוע בשופר ביום הזה, והטעם חוץ מן הטעם העיקרי שהוא ירחמנו אמר תקעו, הוא להמתיק הדינים על ידי קול השופר כמו שאנו אומרים בזה"ק לפני תקיעת שופר, וכמו שמוכא בסה"ק מאור ושמש (רמזי ר"ה) "ולכן הוא עת משפט ויום דין, ונתן הקב"ה עצה להמתיק הדינים ולהשתק כל מסטין מעליו, וצוה לנו לתקוע בשופר שהוא קול פשוט שעדיין לא בא לבחינת דיבור שרומז לעלמא דחיות שאין בו אחיזת חיצונים, ובו נמתקים כל הגבורות, ומתקיים מאמר הכתוב (ישעיה א' י"ח) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבנו", עכ"ל.

והנה בשנה זו שחל להיות בשבת אין אנו תוקעים בשופר, וכלשון הפיט חכם חנניו לתקוע בזה חדש. יום זה אם יקרה בשבת קדש, וזכרון תרועה מקרא קדש, ע"כ. והרבה דיבורים קדושים נאמרו מרבנותינו הקדושים בעניני קביעות יו"ט ר"ה בשבת. הרה"ק הר"ר בונים מפשיסחא דיבר בקדשו בזה"ל, "מה דאמרו חז"ל אונס רחמנא פטריה; אין הפירוש שהוא פטור לגמרי לעשות המצוה, אלא שהוא מחוייב לעשות רק שאינו יכול לעשות מחמת אונס, והקב"ה עושה בשבילו, והוא רחמנא פטריה. והוא פירוש הגמרא ראש השנה (כ"ט ע"ב) יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, היינו כשישראל אנוסים הם שאינם יכולים לתקוע, אז הקב"ה תוקע בשבילם, וזהו "יום טוב" כשראש השנה חל בשבת, מפני שהשי"ת הוא נעשה בעל תוקע בשביל ישראל עם כל המונות המיוחדים בהם ויעלה זכרונם לטובה", עכ"ל.

ועם כ"ז יש להבין סוד הדבר שהרי דוד המע"ה בתהילים כתב "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו", ולא חילק בין שבת לחול. כן הקשה בסה"ק מאור ושמש, וז"ל, או יאמר תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו (תהילים פ"א ד') והנה דוד המלך ע"ה אמר פסוק זה לתקוע שופר בראש השנה, ולא חילק בו אם חל להיות בשבת או בחול, וחז"ל התקינו שלא לתקוע אם חל ראש השנה להיות בשבת שזמא יעבידנו ד' אמות ברשות הרבים (ר"ה כ"ט ע"ב), ועדיין אין זה מספיק קצת לבטל עבור זה מצוה של תורה. וטעם זה אמרו בנגלה, ומסתמא היו היה להם גם טעם כמוס על פי סוד.

ונראה לי שמרומנו הטעם שאין תוקעין בשבת בפסוק הנ"ל, והענין הוא דהנה כל מגמת עבודתנו בימים הנוראים אלו להעלות המלכות שמים שיתגלה מלכותו יתברך במהרה על כל העולמות, במאמרנו בפרשת נצבים, ועל זה אנו מתפללים בימים הנוראים האלו ויתמלך אתה ה' לבדך על כל מעשיך. אך ביום הדין מתייצבים המקטרגים [המה הקליפות המבקשים למנוע גילוי מלכותו ית"ש בעולם] לקטרג על כנסת ישראל ח"ו, כמו שנאמר (איוב א' ו) "ויהי היום ויבואו בני האלהים להתעצב על ה'", ודרשו ז"ל ויהי היום זה ראש השנה. וכדי לתת עצות בנפשנו צוה לנו הקדוש ברוך הוא לתקוע בשופר ביום הזה, כדי לעררב הסטרא אחרא לכל יוכלו להרע לישראל, שהענין השופר הוא שהוא קול פשוט בלא חיתוך הדיבור, ומן הצורך לשום כל מגמת כוונתנו בלב ומוחשבה יחד לשוב לפניו יתברך שמו מעומק הלב בעת התקיעה, ויכשתוקע בשופר מעומק הלב בתשובה הקדוש ברוך הוא שהוא בוחן כליות ולב מקבל מחשבה זו לפניו, ועל ידי קול פשוט שיוצא מן השופר נתעורר עולם המחשבה שאין בו דיבור, ואין שום מלאך ושרף יודעים עד מה ולא יבנו מה שישאל עושיך בשופר, ועל ידי זה נתעררב השטן ונחלש הסטרא אחרא, והדם נעצר ונעשה חלב, והיינו שהגבורות נמתקים [שמרמזים על דם] ומסכימים על החסדים שגידו על הכנסת ישראל, ונתגלה הלבנונית עליון - הרחמים הגדולים על כנסת ישראל. ולזה אנו מכוונים בעת תקיעות שופר השם הקדוש קר"ע שט"ו משולב עם שם הוי"ה ברוך הוא, כי ע"י תקיעותינו ביום זה נתעררב השטן והרחמים מתגברין, ונתגלה הלבנונית עליון ה"ג מכילין דרחמי על כנסת ישראל.

והנה כימות החול שאנו עת התגברות הדין והסטרא אחרא צריכים אנו להמתיקם על ידי השופר בכדי שלא יבנו הסטרא אחרא, אבל בשבת קדש לית שולטנא אחרא בכולהו עלמין ואנפאדא נהירין בנהירו עילאה, ואין להסטרא אחרא שום ממשלה לקטרג בשבת קדש, והלבנונית עליון מאיר לכל העולמות, אין מן הצורך לתקיעת שופר בשבת קדש שגם בלא שופר נתעררב ונחלש כח הסטרא אחרא והלבנונית מופיע בכל העולמות, ומה שאנו פועלים בימי השבוע על ידי השופר יכולים לפעול בשבת קדש בלא שופר כנ"ל. וטעם זה נרמז בפסוק הנ"ל, כי הראשי תיבות של תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו - הן למפרע שב"ת חל"ב, וגם ראשי תיבות אלו עולין בגימטריא תשמ"ב, כמנין קר"ע שט"ו וי"ג מכילין דרחמי, ופירושו, שעל ידי השופר נתעררב השטן והלבנונית עליון נתגלה על הכנסת ישראל - ה"ג מכילין דרחמי. וגם נרמז בפסוק זה שב"ת חל"ב, ורצ"ל אם הוא בשבת קדש מאיר הלבנונית עליון מעצמו מגודל קדושת שבת ואין מן הצורך לתקוע בשופר שגם בלא שופר יכולים לפעול רחמים גדולים וחסדים טובים על כנסת ישראל. ע"כ לשוננו הק'.

והנה מבואר במאור ושמש בשם האר"י הק' עה"פ מי ימלא גבורות ה', ש"מלל" גימ' מאה, שע"י מאה קולות של השופר ממתקין הגבורות, ולפי זה מובא דברים נפלאים בסה"ק ישא ברכה (מודינין) בביאור דברי הזמר, וז"ל והוא שאומרים בזמור אסדר לסעודתא ביום השבת, חדו חצדי חקלא, היינו לזמר עריצים ולהכרית הקוצים הוא בדבור ובקלא, היינו בדיבורי תפלה וקול שופר, ועל ידי זה, ומלל מלה [מזהר הקדוש ח"א רמ"ט] מי ימלא גבורות ה' מהו ימלא - ידבר מבט ליה וכו', אלא מי ימלא בדכתיב (דברים כ"ג כ"ה) וקפצת מלילות עיי"ש והיינו למלא את הגבורות והדינים עד שיומתקו הדינים והיו מתקיא כדובשא, אמנם בשבת, מפני שהוא קדש רבון עלמין הוא 'במילין סתמיין' בלי דבור וקלא, כי אליו מליא יהון לרקיעא כי בשבת בעתיקא תליא מילתא באתערותא דלעילא. והבן, עכ"ל.